

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Problematyka książki elektronicznej na łamach "Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej" w latach 2008-2015

Author: Agnieszka Łakomy

Citation style: Łakomy Agnieszka. (2017). Problematyka książki elektronicznej na łamach "Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej" w latach 2008-2015. W: A. Pulikowski (red.), "Kultura książki i informacji : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Elżbiecie Gondek" (S. 91-110). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Agnieszka Łakomy

Uniwersytet Śląski w Katowicach

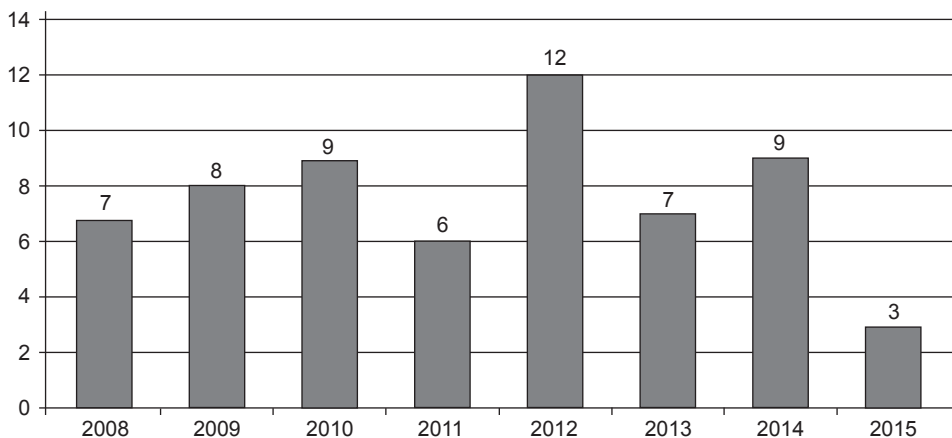
Problematyka książki elektronicznej na łamach „Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej” w latach 2008–2015

E-książka stała się ważną częścią współczesnego rynku wydawniczego. Jako taka jest także przedmiotem zainteresowania bibliologów na całym świecie, a analizy różnych aspektów jej funkcjonowania omawiane są na łamach prasy branżowej. Wiedzy o tematyce poruszanej w światowych czasopismach bibliotekarskich dostarczają bibliografie analityczne. Obok publikacji międzynarodowych, do których zaliczyć można między innymi „Library and Information Science Abstracts” oraz „Library, Information Science & Technology Abstracts”, ważną rolę dla polskich czytelników wśród bibliografii analitycznych ogrywa opracowywana przez Bibliotekę Narodową „Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej” (BABIN). BABIN „rejestruje analizy dokumentacyjne artykułów z wybranych najważniejszych i najbardziej reprezentatywnych dla bibliotekoznawstwa i informacji naukowej tytułów czasopism zagranicznych”¹. Wybór artykułów do omówienia opiera się na kryterium znaczenia treści dla rozwoju bibliotekarstwa. Publikuje się więc analizy dokumentacyjne tekstów, które relacjonują najnowsze trendy w praktycznej działalności bibliotekarskiej i informacyjnej. Ważnym aspektem jest także sygnalizowanie kierunków zmian związanych z technologią informacyjną, a mających wpływ na media, publikacje elektroniczne czy funkcjonowanie bibliotek w erze cyfrowej.

¹ *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*. <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografie-specjalne/bibliografia-analityczna-bibliotekoznawstwa-i-informacji-naukowej> [dostęp: 20.02.2016].

W związku z tym, że tak ważne są dla autorów BABIN zagadnienia związane z nowoczesnymi technologiami, szczególnie ciekawe wydało mi się sprawdzenie, w jaki sposób jest na łamach tego periodyku prezentowany temat książek elektronicznych. Badaniu poddano analizy dokumentacyjne umieszczone w bazie MAK za lata 2008–2015. Artykuł pomyślany został bowiem jako uzupełnienie wcześniejszych analiz dotyczących obecności książki elektronicznej w BABIN za lata 2000–2007². Baza MAK aktualizowana jest kwartalnie³.

Bazę komputerową BABIN przeszukiwano po kluczach „książka elektroniczna” i „e-książka”. W ten sposób uzyskano 61 rekordów oznaczonych kategorią pierwszą oraz 11 – drugą, w tym 10 rekordów opisanych zostało oboma kluczami. Razem uzyskano 62 rekordy. W zbiorze znalazł się jeden tekst poświęcony zagadnieniu e-audiobooków, a nie książki elektronicznej, więc zdecydowano o jego wyłączeniu z analiz. Ogółem więc wyszukiwanie dało 61 rekordów, czyli o 31 rekordy więcej niż w okresie objętym pierwszym badaniem⁴. Wskazuje to na rosnące zainteresowanie problematyką e-książki. Najwięcej, bo aż 12 artykułów, opublikowanych zostało w 2012 roku. Po tym roku spadła liczba rejestrowanych artykułów dotyczących problematyki książki elektronicznej. Szczegółowe dane przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Liczba rejestrowanych w BABIN w poszczególnych latach (2008–2015) tytułów publikacji dotyczących książki elektronicznej i e-książki

Źródło: opracowanie własne.

² H. LANGER, A. ŁAKOMY: *Problematyka książki elektronicznej na łamach „Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Piśmiennictwo Zagraniczne” (2000–2007)*. W: *Przestrzeń informacyjna książki*. Red. J. KNIECZNA, S. KUREK-KOKOCIŃSKA, H. TADEUSIEWICZ przy współpr. R. KĘPY i M. PRZYBYSZ-STAWSKIEJ. Łódź: Wydawnictwo Biblioteka, 2009, s. 97–109.

³ Badania przeprowadzono w lutym i marcu 2016 r. i korzystano z bazy zaktualizowanej 24 lutego 2016 r.

⁴ Zob. H. LANGER, A. ŁAKOMY: *Problematyka książki elektronicznej...*

Tabela 1

Działy uwzględniające tematykę książki elektronicznej

Dział	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Razem
002 Bibliotekarstwo (opracowania ogólne)	–	–	–	1	–	–	–	–	1
003 Bibliotekarstwo (organizacja i zarządzanie; technika i metodyka ogólnie)	–	–	–	–	–	1	–	–	1
007 Czytelnictwo	–	–	–	–	–	1	–	–	1
008 Gromadzenie i przechowywanie zbiorów	2	2	1	1	1	1	–	–	8
009 Informacja naukowa i dokumentacja (opracowania ogólne)	1	–	–	–	–	–	1	–	2
010 Informacja naukowa i dokumentacja (technika i metodyka)	1	–	1	–	–	–	1	–	3
011 Informacja naukowa i dokumentacja (w poszczególnych krajach)	–	–	–	–	1	1	1	–	3
012 Informacyjna działalność biblioteki	–	–	–	–	1	–	–	–	1
014 Katalogi. Katalogowanie	–	1	1	–	–	–	–	–	2
018 Udostępnianie zbiorów. Korzystanie z bibliotek	3	1	4	3	5	3	5	1	25
019 Zagadnienia wydawnicze. Księgarstwo	–	4	2	1	4	–	1	2	14
Łącznie	7	8	9	6	12	7	9	3	61

Źródło: opracowanie własne.

Wybrane do bibliografii artykuły dotyczące książki elektronicznej zostały przyporządkowane do 11 działów BABIN (tabela 1). W stosunku do wcześniejszego badania można więc odnotować większe zróżnicowanie w prezentowanej tematyce (wcześniej publikacje przyporządkowano tylko do 8 działów). Zmienił się także rozkład liczby artykułów w poszczególnych działach. W latach 2000–2007 dla bibliotekarzy Biblioteki Narodowej i autorów BABIN najbardziej interesujące były zagadnienia z działu „008 Gromadzenie i przechowywanie zbiorów”. Choć w obecnym badaniu jest to ciągle ważna kwestia, z tego działu pochodzi bowiem 8 rekordów, najczęściej rejestrowane artykuły dotyczyły zasad udostępniania zbiorów i korzystania z bibliotek. W dziale „018” znalazło się aż 25 tekstów dotyczących książki elektronicznej. W drugim pod względem liczebności publikacji dziale, doty-

czącym zagadnień wydawniczych i księgarstwa, znalazło się 14 rekordów. Po kilka tekstów znalazło się w działach: „010 Informacja naukowa i dokumentacja (technika i metodyka)” (3 artykuły), „011 Informacja naukowa i dokumentacja (w poszczególnych krajach)” (3 artykuły), „009 Informacja naukowa i dokumentacja (opracowania ogólne)” i „014 Katalogi. Katalogowanie” (po 2 artykuły). Pozostałe działy reprezentowane były tylko przez jeden zarejestrowany w BABIN artykuł.

Na potrzeby niniejszego tekstu dokonano także analizy treściowej abstraktów artykułów rejestrowanych w BABIN. Charakterystyki ułożono według działów, do których teksty zostały zaliczone, rozpoczynając od działu zawierającego najwięcej rekordów.

„018 Udostępnianie zbiorów. Korzystanie z bibliotek”

Dużym zainteresowaniem cieszyła się problematyka związana z czytnikami książek elektronicznych, a także tabletami. Zwrócono uwagę na zamknięty czytnik e-książek, który powstał z myślą o Marynarce Wojennej Stanów Zjednoczonych. O jego opracowaniu zdecydowano ze względu na chęć dostarczenia żołnierzom możliwości lektury w miejscach, gdzie dostęp do tradycyjnych książek jest ograniczony, a korzystanie z własnych urządzeń elektronicznych zabronione ze względów bezpieczeństwa. Navy eReader Device (NeRD) różni się tym od standardowego czytnika, że fabrycznie wyposażony jest w treści dobrane i wyselekcjonowane przez dowództwo i nie daje możliwości dodawania nowych publikacji. Oprócz tego nie ma łączy sieciowych oraz portów umożliwiających podłączenie go do innych urządzeń. Dodatkowo dysponuje specjalnym oprogramowaniem zabezpieczającym czytnik przed kradzieżą danych poufnych, ale także przed przypadkowym usunięciem wgranych tekstów⁵.

Przeprowadzono również badania wykorzystania czytników książek elektronicznych wśród studentów Queens College. Badania grupy 1 705 osób pokazały, że 23,5% respondentów korzysta z e-książek, jednak tylko 15,7% z czytników. Zauważono także, że więcej książek elektronicznych czytają osoby, które posiadają czytnik. Zarówno grupa korzystających, jak

⁵ ENIS M.: *Marynarka Wojenna Stanów Zjednoczonych wypuszcza NeRD: zabezpieczony czytnik e-booków*. „Library Journal” June 16, 2014, il. [dostęp 16 czerwca 2014]. Dostępny w World Wide Web: www.thedigitalshift.com/2014/06/ebooks/u-s-navy-launches-nerd-security-enhanced-e-reader. BABIN 2014/2/58. Opisy bibliograficzne z BABIN przytaczam wiernie za katalogiem MAK. Pomijam oryginalne tytuły w językach obcych.

i grupa niekorzystających z czytników najczęściej sięga po lekturę w wersji elektronicznej dla rozrywk⁶.

Kolejne teksty z tej grupy odnosiły się do obecności czytników i tabletów w różnych typach bibliotek publicznych, naukowych i szkolnych. Przedstawiono między innymi funkcjonujący od 2010 roku program wypożyczania czytników Kindle w Menomonee Public Library, który odniósł ogromny sukces. Prowadzone w trakcie programu obserwacje pozwoliły na wyłonienie czterech grup użytkowników korzystających z czytników. Pierwsza grupa to były osoby zafascynowane technologią, które chciały przetestować urządzenie przed jego zakupem. Drugą grupę tworzyli czytelnicy regularni, którzy wracali do biblioteki po czytniki z nowo nagranyimi treściami. Trzeci typ to osoby, które wybierały się na wakacje i szukały poręcznej formy lektury. Ostatnią grupę tworzyły dzieci i młodzież, zachęcane reklamami książek elektronicznych pojawiającymi się w mediach⁷. Podobne usługi zaproponowano w bibliotekach uczelnianych w Stanach Zjednoczonych⁸, skoncentrowano się na bibliotekach Uniwersytetu A&M w Teksasie⁹ oraz bibliotece University of Texas w San Antonio (UTSA)¹⁰. W bibliotekach Uniwersytetu A&M z sukcesem wprowadzono program wypożyczeń czytników Amazon Kindle. Każdy z czytelników mógł wypożyczyć sprzęt na 14 dni i sam wgrać trzy wybrane tytuły. Analiza wyników wyborów czytelników potwierdziła tezę, że większość ściągniętych e-książek stanowiła beletrystyka. Ogromne zainteresowanie projektem spowodowało, że biblioteka skróciła czas wypożyczeń czytników i ograniczyła liczbę wgrywanych pozycji do jednego tytułu. Z kolei badania prowadzone w UTSA skupiły się na analizie wykorzystania e-książek naukowych i zebraniu opinii studentów na temat używania czytników do odczytu tego typu literatury. Wśród pozytywnych opinii czytelników znalazły się te dotyczące lekkości czytnika, jego rozmiaru i wygody użytkowania. Jednak w odpowiedziach znalazło

⁶ FOASBERG N.M.: *Rozpowszechnienie czytników e-książek wśród studentów: sondaż*. „Information Technology & Libraries” Vol. 30 (2011), nr 3, s. 108–121, tab., bibliogr. 42 poz. BABIN 2012/1/40.

⁷ MOYER J.E., THIELE J.: *E-książki i czytniki e-książek w bibliotekach publicznych: przegląd literatury i studium przypadku*. „New Library World” Vol. 113 (2012), nr 5/6, s. 262–269, bibliogr. 19 poz. BABIN 2012/3/114.

⁸ WEXELBAUM R., MILTENOFF P.: *Wyzwania związane z wykorzystaniem czytników e-książek w bibliotekach akademickich*. „The Reference Librarian” Vol. 53, nr 3 (2012), s. 270–283. BABIN 2012/4/147.

⁹ CLARK D.T.: *Wypożyczanie czytników e-książek Kindle: pierwsze wyniki projektu realizowanego przez biblioteki uniwersytetu A&M Teksasu*. „Collection Building.” Vol. 28, nr 4 (2009), s. 146–149. BABIN 2010/1/57.

¹⁰ KEMP J., LUTZ E., NURNBERGER A.L.: *Testowanie czytników e-książek jakościowe wyniki pilotażowego programu wypożyczeń w bibliotece akademickiej*. „Journal of Electronic Resources Librarianship” Vol. 24, nr 3 (2012), s. 189–203. BABIN 2013/2/65.

się zdecydowanie więcej opinii negatywnych, między innymi krytykowano różne sposoby wyświetlania treści, ograniczoną funkcjonalność związaną z brakiem aplikacji czy wyszukiwarki sieciowej, nieintuicyjny sposób korzystania z systemu nanoszenia komentarzy i notatek. Największą słabością czytania publikacji naukowych na czytnikach okazał się jednak mały wybór tytułów dedykowanych na te urządzenia oraz krótki czas ich wypożyczenia. Pracownicy biblioteki zwrócili uwagę, że zakup książek w formatach na czytniki ogranicza dostęp do materiałów w porównaniu z dostępem oferowanym poprzez bazy danych. Podobne wyniki badań uzyskano na Helsińskim Uniwersytecie Technologii. Stwierdzono, że czytniki nadają się bardziej do czytania beletrystyki niż do czytania publikacji naukowych, często uzupełnionych ilustracjami¹¹.

W kilku tekstach zwrócono uwagę na udostępnianie czytników e-książek i tabletów w bibliotekach szkolnych¹². Okazało się, że uczniowie bardzo chętnie sięgali po tego typu sprzęt głównie ze względu na modę na takie urządzenia. Dodatkowo wymienili zalety czytników: możliwość ukrywania listy lektur przed rówieśnikami czy pojemność czytników¹³. W artykule zwrócono również uwagę na trudności w zarządzaniu wypożyczaniem tego typu sprzętu w bibliotekach, w tym: ograniczenia licencyjne i brak współoperatywności poszczególnych urządzeń, kwestie administracyjne, niewystarczająca oferta tytułów, brak integracji katalogu książek elektronicznych z katalogiem biblioteki oraz koszty zakupu e-książek i odtwarzaczy¹⁴. Ciekawe okazały się także spostrzeżenia dotyczące wypożyczania iPadów w dwóch szkołach średnich w stanie Illinois. Wnioski z przeprowadzonych tam badań były podobne: największymi problemami z wprowadzeniem tego typu rozwiązań w szkołach były ich wysoka cena, a także wysokie koszty implementacji. Podkreślono jednak, że podręczniki elektroniczne są tańsze od drukowanych, a korzystanie z tabletu zapewnia uczniowi wygodę i dyskrecję¹⁵.

Kolejną grupę stanowiły artykuły, które przedstawiały wyniki badań wykorzystania książek elektronicznych w bibliotekach. Wśród tych tekstów znalazło się sprawozdanie z badań prowadzonych przez Pew Research Cen-

¹¹ AALTONEN M.: *Użyteczność i kompatybilność czytników e-książek w środowisku akademickim: wspólne badanie*. „IFLA Journal” Vol. 37, nr 1 (2011), s. 16–27. BABIN 2011/2/92.

¹² BARACK L.: *Nadchodzą czytniki Kindle*. „School Library Journal” Vol. 57, nr 3 (2011), s. 58–60. BABIN 2011/2/93; WATTERS A.: *Prawda o tabletach w szkołach i bibliotekach*. „School Library Journal” Vol. 58, nr 2 (2012), s. 36–38. BABIN 2012/2/87; SPRINGEN K.: *To skomplikowane: jak dwie szkoły radzą sobie z przejściem na ebooki*. „School Library Journal” Vol. 59, nr 9 (2013), s. 30–33. BABIN 2014/1/25.

¹³ BARACK L.: *Nadchodzą czytniki Kindle...*

¹⁴ WATTERS A.: *Prawda o tabletach w szkołach...*

¹⁵ SPRINGEN K.: *To skomplikowane...*

ter na temat korzystania z tradycyjnych i cyfrowych usług bibliotecznych. Za najbardziej cenione usługi ankietowani uznali wypożyczanie książek i udzielanie informacji (80%) oraz darmowy dostęp do komputerów i Internetu (77%). Wnioskowano także o wprowadzenie usług elektronicznych na szeroką skalę i większy wybór e-książek w zbiorach bibliotek, ponadto wykazano chęć wypożyczania czytników oraz udziału w szkoleniach na temat ściągania e-książek na urządzenia do odczytu¹⁶.

Prowadzono również badania na temat wykorzystania książek tradycyjnych i elektronicznych z nauk fizycznych i technologii. Wyniki tych badań wykazały znacznie większą popularność wśród czytelników Uniwersytetu A&M w Teksasie e-publikacji pochodzących z baz danych NetLibrary i Safari niż ich odpowiedników drukowanych¹⁷. Na zbiorach z tych baz danych przeprowadzono także badanie popularności dwóch zasobów książek elektronicznych: statycznego i aktualizowanego na bieżąco; badanie wykazało, że w bibliotece wzrastało wykorzystanie tytułów ze zbioru aktualizowanego, a spadało ze statycznego. Było to szczególnie widoczne na przykładzie tytułów z takich dziedzin, jak: marketing i zarządzanie, nauki ścisłe i technologie komputerowe. Badacze zaobserwowali wprost proporcjonalny do daty publikacji wzrost zainteresowania poszczególnymi tytułami¹⁸.

Szeroko zakrojone badania przeprowadzono wśród czytelników na uczelniach w Wielkiej Brytanii. Wyniki tych badań wykazały, że choć aż 60% badanych sięga po książki elektroniczne, tylko 47% z tej grupy czyta tytuły oferowane przez biblioteki, dodatkowo ankietowani wskazywali na trudności w dotarciu do oferty bibliotecznej oraz jej niedopasowanie do oczekiwań studentów. Okazało się także, że książki elektroniczne nie są czytane w całości, a jedynie we fragmentach, i częściej przez studentów niż przez wykładowców¹⁹. Małe zainteresowanie pracowników dydaktycznych uczelni wyższych e-książką potwierdzają inne badania, choć przeprowadzone na dużo mniejszej próbie – 11 wykładowców z nauk podstawowych oraz stosowanych²⁰.

¹⁶ EBERHART G.: *Użytkownicy bibliotek publicznych cenią dostęp zarówno do książek, jak i technologii*. „American Libraries” Vol. 45, nr 3/4 (2013), s. 14. BABIN 2013/3/97.

¹⁷ KIMBALL R.: *Porównanie wykorzystania elektronicznych i drukowanych książek naukowych w bibliotekach Texas A&M University*. „Collection Management” Vol. 35, nr 1 (2010), s. 15–28. BABIN 2010/3/198.

¹⁸ HERLIHY C.S.: *Książki elektroniczne w bibliotekach akademickich: jak ich aktualność wpływa na wykorzystanie?* „New Library World” Vol. 111, nr 9/10 (2010), s. 371–380. BABIN 2011/1/49.

¹⁹ NICHOLAS D.: *Wykorzystanie e-książek na uczelniach w Wielkiej Brytanii: przełomowe badanie*. „ASLIB Proceedings” Vol. 60, nr 4 (2008), s. 311–334. BABIN 2009/3/220.

²⁰ BIERMAN J.: *Wykorzystanie e-książek w naukach podstawowych i stosowanych*. „Science & Technology Library” Vol. 29, nr 1/2 (2010), s. 69–91. BABIN 2010/3/195.

Podobne wyniki do tych otrzymanych w Wielkiej Brytanii uzyskano w trakcie badań studentów i wykładowców Royal Road University w Kanadzie; również tutaj okazało się, że wzrosło – w porównaniu z wynikami badania wcześniejszego, sprzed 6 lat – wykorzystanie książek elektronicznych, ale tylko 51,2% badanych korzystało ze zbiorów biblioteki; tak mały procent badanych korzystających z tych zasobów spowodowany był brakiem informacji na ich temat. Najczęściej czytelnicy sięgali po e-książki w trakcie pisania prac zaliczeniowych, nauki na zajęcia oraz dla przyjemności²¹.

Badania o innym charakterze – porównujące wykorzystanie zbioru książek elektronicznych do wykorzystania materiałów źródłowych, tj. encyklopedii, słowników, informatorów, podręczników czy bibliografii – prowadzono w bibliotece na uczelni w Sudbury w Kanadzie. Analiza danych za 9 lat pokazała, że e-książki nie cieszyły się od początku dużym zainteresowaniem, a znaczący wzrost ich wykorzystania wiąże się z udostępnieniem dużej bazy danych. Z kolei po materiały źródłowe w wersji papierowej studenci sięgali od samego początku ich dostępności²².

Dla autorów interesujące okazało się także badanie wykorzystania książek elektronicznych w bibliotekach publicznych na podstawie zbiorów z bazy Overdrive oraz Ebrary. W badaniu zwrócono ponadto uwagę na zalety i wady e-książek²³.

Cztery teksty poświęcono problematyce wypożyczeń międzybibliotecznych. Omówiono kanadyjską usługę eBook Loans, w ramach której organizowany jest dostęp do platformy MyiLibrary poprzez udostępnienie użytkownikom linków do poszczególnych tytułów²⁴, praktykę australijską (na przykładzie zasobów Biblioteki Narodowej Australii) w porównaniu z rozwiązaniami ze Stanów Zjednoczonych, uzupełnioną zaprezentowaniem postulatów IFLA i EBLIDA w tej sprawie²⁵, oraz sposoby dostarczania wypo-

²¹ CROFT R.: *Książki elektroniczne raz jeszcze: ponowne badanie wykorzystania książek elektronicznych przez zdalnych studentów w bibliotece akademickiej po 6 latach*. „Journal of Library Administration” Vol. 50, nr 5–6 (2010), s. 543–569. BABIN 2011/1/47.

²² LAMOTHE A.R.: *Porównanie wzorów wykorzystania elektronicznych zbiorów książek i materiałów źródłowych: różnice dotyczące wyszukiwań i przeglądania pełnotekstowej zawartości*. „Journal of Electronic Resources Librarianship” Vol. 24, nr 2 (2012) s. 101–118. BABIN 2013/1/31.

²³ MCKNIGHT C.: *Udostępnianie książek elektronicznych poprzez biblioteki publiczne: niektóre opinie użytkowników*. „Journal of Librarianship and Information Science” Vol. 40, nr 1 (2008), s. 31–38. BABIN 2008/3/235.

²⁴ WOODS B.: *eBook Loans: nowa, elektroniczna wersja klasycznych usług wypożyczeń międzybibliotecznych*. „Interlending & Document Supply” Vol. 36, nr 2 (2008), s. 105–115. BABIN 2009/3/224.

²⁵ XU A., MORENO M.: *Podróż odkryć: wyzwania związane z wypożyczaniem e-książek w cyfrowym świecie*. „Interlending & Document Supply” Vol. 42, nr 2/3 (2014), s. 51–56. BABIN 2015/1/41.

życzeń międzybibliotecznych w brytyjskim sektorze szkolnictwa wyższego na przykładzie King's College London²⁶. Podano także dane pochodzące z badań sondażowych prowadzonych w amerykańskich bibliotekach szkół wyższych. Okazuje się, że usługa wypożyczania e-książek nie jest jeszcze standardem, czego powodem – według bibliotekarzy – mogą być ograniczenia licencyjne i ograniczenia techniczne, a za najbardziej praktyczne rozwiązanie przyjmuje się dostarczanie rozdziałów, a nie całych elektronicznych e-książek²⁷.

W dziale tym zarejestrowano też teksty: o usługach cyfrowych oferowanych przez biblioteki na lotniskach (na przykładzie placówek ze stanu Idaho i Teksas²⁸), o etycznych dylematach związanych między innymi z wykorzystaniem książek elektronicznych²⁹, a także o programie szkoleń na temat wykorzystania e-książek i e-czytników oraz ofercie dla seniorów w Chatham Public Library³⁰.

„019 Zagadnienia wydawnicze. Księgarstwo”

Abstrakty tekstów zaklasyfikowanych w BABIN do działu „Zagadnienia wydawnicze. Księgarstwo” dotyczą na ogół wpływu rynku książek elektronicznych na pracę bibliotek, ale także bardziej szczegółowych zagadnień ruchu wydawniczego, na przykład publikowania poza tradycyjnym trybem wydawniczym czy przedstawienia danych statystycznych dotyczących książek elektronicznych w poszczególnych krajach.

Do pierwszej grupy zaliczyć można tekst, w którym wymieniono przyczyny wzrostu popularności książek elektronicznych, omówiono sposoby udostępniania tego typu publikacji w bibliotekach oraz warunki, jakie będą

²⁶ KLUZEK M.: *Praktyczny poradnik dostarczania e-książek i e-czasopism z brytyjskiej perspektywy*. „Interlending and Document Supply” Vol. 42, nr 1 (2014), s. 13–15. BABIN 2014/2/59.

²⁷ ZHU X., SHEN L.: *Sondaż nt. zasad wypożyczeń międzybibliotecznych e-książek w bibliotekach akademickich w Stanach Zjednoczonych*. „Interlending & Document Supply” Vol. 42, nr 2/3 (2014), s. 57–63. BABIN 2014/4/149.

²⁸ INKLEBARGER T.: *Cyfrowe książki w chmurach: biblioteczne filie przenoszą się na lotniska*. „American Libraries” Vol. 46, nr 1/2 (2015), s. 17. BABIN 2015/1/37.

²⁹ REINSFELDER T.L.: *E-książki i etyczne dylematy bibliotekarzy akademickich*. „The Reference Librarian” Vol. 55, nr 2 (2014), s. 151–162. BABIN 2014/3/76.

³⁰ O'CONNELL B., HAVEN D.: *E-książki jako zbiory i usługi: rozwój bibliotecznego programu szkoleniowego wspierającego wykorzystanie cyfrowych publikacji*. „Journal of Library Innovation” Vol. 4, nr 1 (2013), s. 53–66. Dostępny w World Wide Web: <http://www.libraryinnovation.org/article/view/235/434>. BABIN 2013/3/100.

powodowały dalszy rozwój rynku e-publikacji na rynku książkowym. Do przyczyn wzrostu popularności zaliczono rozszerzenie oferty tytułów obecnych na rynku, wprowadzanie opisów posiadanych przez biblioteki pozycji do katalogu OPAC, a także standaryzację formatów obecnych na rynku³¹.

Na podstawie analizy oficjalnych stron WWW wydawców i dostawców książki elektronicznej chciano określić ofertę tego typu firm, uwzględniając liczbę i tematykę proponowanych tytułów, ich formaty, metody zakupu przez biblioteki, a także dostarczanie opisów posiadanych książek w formacie MARC. W konkluzji stwierdzono, że dostawcy kierują swoją ofertę przede wszystkim do klienta instytucjonalnego – bibliotek akademickich; rzadko książki są dostarczane klientowi indywidualnemu. Zwrócono również uwagę na wzrost liczby proponowanych tytułów, choć określono go jako stopniowy, a nie szybki.

Przedstawiono ponadto czynniki, które mają wpływ na zainteresowanie e-książkami, a także badania dotyczące wykorzystania kolekcji Springer eBooks w bibliotekach akademickich w porównaniu z ofertą publikacji tradycyjnych tego koncernu. W ramach tych badań przeprowadzono wśród bibliotekarzy i użytkowników bibliotek sondaż, przeanalizowano również dane statystyczne wykorzystania platformy SpringerLink i sprzedaży tytułów drukowanych tego wydawnictwa w Niemczech, Grecji i Turcji. Z zebranych danych wynika, że zainteresowanie ofertą książek elektronicznych z roku na rok wzrasta, nie ma to jednak wpływu na sprzedaż książek tradycyjnych – firma nie zanotowała spadku zainteresowania zakupem książek drukowanych, a w wypadku Grecji i Turcji zaobserwowano wzrost popytu na nie³².

Omówiono także ciekawą usługę wydawnictwa My Copy, która pozwala użytkownikom zamówić drukowaną (na żądanie) wersję wybranej książki elektronicznej po niższych kosztach³³. Serię międzynarodowych sondaży w latach 2007–2008 przeprowadziła firma Ebrary. Pytania w sondażu zadano 6 492 studentom z różnych krajów oraz 199 bibliotekarzom z 37 krajów; bibliotekarze mieli odpowiadać na pytania z punktu widzenia studentów. Takie podejście do badania pozwoliło na wykazanie, że bibliotekarze przeceniają wiedzę studentów na temat książek elektronicznych – świadomych obecności e-książek w placówkach bibliotecznych było 55% studentów i 90% bibliotekarzy odpowiadających z punktu widzenia studentów. Wynika z tego, że bibliotekarze mogą być nieskuteczni w infor-

³¹ BEDORD J.: *E-książki osiągnięty masę krytyczną: co robią biblioteki*. „ONLINE: Exploring Technology & Resources for Information Professionals” Vol. 33, nr 3 (2009), s. 14–18. BABIN 2009/3/225.

³² VAN DER VELDE W.: *Przyszłość e-książek?: czy druk zniknie?: perspektywa użytkownika*. „Library Hi Tech” Vol. 27, nr 4 (2009), s. 570–583. BABIN 2010/2/132.

³³ VAN DER VELDE W.: *Przyszłość e-książek?: czy druk zniknie?: perspektywa użytkownika*. „Library Hi Tech” Vol. 27, nr 4 (2009), s. 570–583. BABIN 2010/2/132.

mowaniu o e-książkach³⁴. Dodatkowo w artykule zamieszczono wyniki sondażu przeprowadzonego wśród 906 wykładowców z 38 krajów³⁵. Okazało się, że wiedza tych osób na temat dostarczanych przez Ebrary książek elektronicznych jest na niskim poziomie. Wiąże się to przede wszystkim z trudnościami w obsłudze interfejsów i znalezieniu punktu dostępu do e-książek na stronach domowych bibliotek.

Szeroko omawiana była także sytuacja samopublikowania na rynku wydawniczym. Odwołano się do statystyk opracowanych za rok 2010 przez firmę Bowker na podstawie bazy Books in Print. Wyniki pokazały, że liczba tytułów książkowych wydanych przez wydawców funkcjonujących w Internecie, do których zaliczono przedsiębiorstwa drukujące na żądanie reprinty książek z domeny publicznej, autorów publikujących niezależnie oraz wydawnictwa niszowe, przekroczyła ośmiokrotnie liczbę publikacji dużych sieci i domów wydawniczych. Autorzy przedstawili także nowe wydawnicze modele biznesowe³⁶.

Podobny podział firm funkcjonujących poza tradycyjnym trybem wydawniczym omówiono w kolejnym tekście. Skupiono się w nim jednak na grupie serwisów obsługujących autorów, którzy chcą samodzielnie wydać własne książki, wykorzystując przy tym technologie druku cyfrowego i model druku na żądanie³⁷. Autorzy przebadali, czy publikowane tym sposobem tytuły dostępne są w katalogach i bibliografiach. Badania wykazały, że po dwóch latach od opublikowania (2010) 96% tytułów dostępnych było w sprzedaży na stronach wydawców lub w księgarni Amazon. Gorzej przedstawiała się rejestracja bibliograficzna tych tytułów: tylko 29% pozycji znajdowało się w zbiorach co najmniej jednej biblioteki, a 33% zarejestrowanych było w WorldCat. Wskazano także na zacieranie się granic pomiędzy tradycyjnym i nietradycyjnym modelem publikowania oraz wady i zalety wydawania w badanym modelu z punktu widzenia bibliotek³⁸.

Poświęcono również uwagę działalności bibliotek na rzecz promocji samopublikowania, szczególnie dzieł lokalnych twórców. Mali wydawcy często oferują lepszą jakość usług, a ich działalność pozwala na zapełnienie luk na rynku wydawniczym tytułami, którymi nie zainteresowałiby się

³⁴ SOULES A.: *Zmieniający się krajobraz e-książek*. „New Library World” Vol. 110, nr 1/2 (2009), s. 7–21. BABIN 2009/2/151.

³⁵ Ibidem.

³⁶ BRADLEY J., FULTON B., HELM M.: *Rynek książki wydawanej poza tradycyjnym trybem wydawniczym*. „First Monady” Vol. 16, nr 8 (2011). Dostępny w World Wide Web: <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3353/3030>. BABIN 2011/3/127.

³⁷ BRADLEY J., FULTON B., HELM M.: *Samodzielnie publikowane książki: obraz empiryczny*. „The Library Quarterly” Vol. 82, nr 2 (2012), s. 107–140. BABIN 2012/3/117.

³⁸ Ibidem.

większy wydawcy. Biblioteki wspierają takie działania promocją oraz włączaniem opublikowanych w ten sposób tytułów do katalogu bibliotecznego. Jest to zadanie niełatwe ze względu na trudności w pozyskiwaniu informacji; bibliotekarzom pomagają sami wydawcy, realizując marketing w mediach społecznościowych czy wydając katalogi swoich dzieł. Wydawcy zgłaszają także swoje publikacje do różnych konkursów, aby książki mogły zaistnieć na rynku wydawniczym i w bibliotekach. Ponadto biblioteki podejmują współpracę z dostawcami i platformami dystrybucji e-booków i drukowanych tytułów, które wspierają samopublikowanie. Serwisy te oprócz książek udostępniają bibliotekom także różnego typu serwisy i narzędzia przydatne w wyborze pozycji do zbiorów. Jedną z takich usług jest moduł SELF-e, który łączy niezależnych autorów, biblioteki i czytelników³⁹. Biblioteki włączają się również w pomoc autorom samopublikującym, na przykład zakładają platformy samopublikowania (jak Provincetown Public Library) czy organizują projekty szkoleniowe⁴⁰.

Wśród zgromadzonych do badania tekstów na temat sytuacji rynku wydawniczego znalazły się artykuły, w których dokonano przeglądu piśmiennictwa na ten temat, opisano dostawców i modele biznesowe dla bibliotek⁴¹ oraz omówiono ofertę książek elektronicznych przedstawioną na targach książki BookExpo 2010, odbywających się w Nowym Jorku⁴². Podano także statystyki wydawnicze z 2012 roku na temat rosyjskiego rynku książki, w tym te dotyczące publikacji elektronicznych, które w omawianym roku stanowiły 0,6% całego rynku wydawniczego. Odnotowano też problemy w segmentach B2C i B2B oraz przedstawiono ofertę czterech głównych dystrybutorów. Zwrócono również uwagę na sondaże przeprowadzone wśród studentów dotyczące oceny podręczników elektronicznych. Większość z badanych korzystała z tego typu publikacji i ocenia je pozytywnie⁴³. Omówiono także rynek wydawniczy w Hiszpanii, analizowano zarówno model tradycyjny, jak i cyfrowy. W Hiszpanii 34,6% wszystkich wydawców oferuje książki w innym formacie niż drukowany. Aby dostosować się do podwójnego modelu rynku książki, wydawcy tradycyjni zmniejszali nakła-

³⁹ PILKINGTON M.: *Czynnik alternatywny: małe wydawnictwa i samodzielne publikowanie odwracają przemysł wydawniczy do góry nogami*. „School Library Journal” 2015, nr 2, s. 18–22. BABIN 2015/1/43.

⁴⁰ STALEY L.: *Wiodące inicjatywy wspierania samodzielnego publikowania na rzecz lokalnych społeczności*. „American Libraries Magazine” Vol. 46, nr 1/2 (2015), s. 18–19. BABIN 2015/1/44.

⁴¹ VASILEIOU M.: *Przegląd rynku e-książki*. „Online Information Review” Vol. 33, nr 1 (2009), s. 173–192. BABIN 2009/1/295.

⁴² CASSELL K.A.: *Książki elektroniczne na BookExpo 2010*. „Library Hi Tech News” Vol. 27, nr 6/7 (2010), s. 9. BABIN 2011/1/53.

⁴³ SOLOV'eva E.V.: *Rynek książki w Rosji – 2012: statystyka dotycząca pierwszego półrocza, tendencje, prognozy*. „Bibliotekovedenie” 2012, nr 6. BABIN 2013/3/102.

dy na rzecz zwiększania liczby oferowanych tytułów. Mimo tych zabiegów notowano spadek sprzedaży książek drukowanych. Z kolei rynek publikacji elektronicznych rozrastał się i zyskiwał e-czytelników. Największym zainteresowaniem cieszyły się publikacje prawnicze i ekonomiczne⁴⁴.

Ciekawy tekst dotyczy nadawania ISBN książkom elektronicznym w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Omówiono w nim badania zlecone przez Międzynarodową Agencję ISBN i wykonane w latach 2010–2011. Wyniki tych badań wykazały, że obecnie obowiązujący system nadawania ISBN nie jest dostosowany do obsługi skomplikowanego procesu produkcji książek elektronicznych, zlecaniej często firmom zewnętrznym. Badania pozwoliły także Międzynarodowej Agencji ISBN na opracowanie kierowanych do agencji narodowych wytycznych, które mają ułatwić nadawanie numerów e-książkom⁴⁵.

Omówiono także wyniki wprowadzenia na rynek wydawniczy nowego modelu biznesowego rozpowszechniania podręczników akademickich. Model ten wpisuje się w założenia *open source* i nosi nazwę „freemium”. Wydawnictwo Flat Word Knowledge, które ów model opracowało, w ramach testów alfa przekazało do oceny studentom i wykładowcom model oraz jeden prototypowy podręcznik. Testy zakończyły się pozytywnie, dlatego w ramach prób beta firma wprowadziła na rynek darmowe tytuły podręczników, które były podstawową literaturą dla studentów w 27 grupach zajęciowych, czyli dla około 750 osób. Wszyscy korzystali z wersji elektronicznej podręczników bezpłatnie, płatne w tym modelu były za to usługi dodatkowe: wersja drukowana podręcznika, materiały audio czy materiały pomocnicze. Mimo że studenci nie byli do tego zobligowani, 59% badanych dokonało zakupu materiałów dodatkowych w wydawnictwie. Należy dodać, że w modelu tym autorzy otrzymują honorarium w wysokości 20% zysków od sprzedaży, a więc większe niż obowiązujące na rynku podręczników⁴⁶.

W dziale „019 Zagadnienia wydawnicze. Księgarstwo” znalazło się także sprawozdanie z 16. Konferencji nt. elektronicznego publikowania, która zorganizowana została w czerwcu 2012 roku w Portugalii i dotyczyła społecznego kształtowania rynku publikacji cyfrowych⁴⁷.

⁴⁴ CORDÓN-GARCÍA J.A., LINDER D., GÓMEZ-DÍAZ R., ALONSO-ARÉVALO J.: *Publikowanie e-książek w Hiszpanii: paradoksy podwójnego modelu*. „The Electronic Library” Vol. 32, nr 4 (2014), s. 567–582. BABIN 2014/4/151.

⁴⁵ SAMBUROVA A.Ü., SUHORUKOV K.M.: *Problemy nadawania numeru ISBN wydawnictwom elektronicznym*. „Bibliografiâ” 2012, nr 4, s. 7–12. BABIN 2013/2/69.

⁴⁶ HILTON III J.L.: *Zrównoważona przyszłość dla wolnych podręczników?: historia wydawnictwa Flat Word Knowledge*. „First Monady” Vol. 15, nr 8 (2010). BABIN 2010/4/269.

⁴⁷ NEUGEBAUER T.: *Raport z 16. Konferencji nt. elektronicznego publikowania : społeczne kształtowanie cyfrowego publikowania*. „D-Lib Magazine” Vol. 18, nr 11/12 (2012). Dostępny w World Wide Web: <http://dlib.org/dlib/november12/neugebauer/11neugebauer.print.html>. BABIN 2012/4/150.

„008 Gromadzenie i przechowywanie zbiorów”

Wśród tematów rozważań zawartych w artykułach zarejestrowanych w tym dziale znalazła się między innymi problematyka związana z wykorzystaniem nośników pamięci USB w rozpowszechnianiu przez wydawnictwa swojej oferty w kontaktach z bibliotekami⁴⁸ oraz sytuacja bibliotek naukowych w obliczu rozwoju formatu cyfrowego, w tym działania wydawców i dostawców e-książek, które mają wpływ na działalność tych placówek⁴⁹. Zdecydowano się na omówienie nowego modelu nabywania książek elektronicznych – Patron-Driven Acquisition (PDA, zakup inicjowany przez czytelników), wprowadzonego w Bibliotece Narodowej Czech w 2012 roku. Ten model pozwala na zakup tylko realnie wykorzystywanych przez czytelników pozycji. Biblioteka wybiera pakiet tytułów, których opisy są wprowadzane do katalogu biblioteki. O zakupie danej pozycji decyduje zainteresowanie czytelników – automatyczny zakup odbywa się wtedy, gdy dana pozycja w trakcie jednej sesji czytana jest powyżej 10 minut, przeczytanych zostało co najmniej 10 stron lub fragment książki wysłano e-mailem lub wydrukowano. W konkluzji artykułu jego autorka zauważyła, że PDA powinno być metodą uzupełniającą gromadzenie e-książek⁵⁰.

W wielu artykułach przedstawiono wyniki badań dotyczących sposobów nabywania książek elektronicznych w bibliotekach. Omówiono wyniki badania bibliotek akademickich w Wielkiej Brytanii. Biblioteki brytyjskie – jak dowodzą zaprezentowane badania – korzystają zarówno z możliwości zakupu poszczególnych tytułów, jak i z pakietów od różnych dostawców, kierując się zakresem przedmiotowym, ceną, aktualnością, obecnością pozycji na listach lektur, prośbami kadry i studentów⁵¹. Nie bez znaczenia w podejmowaniu decyzji o zakupie książki do zbiorów biblioteki są także oferowane przez dostawców modele biznesowe, rodzaje licencji, platformy, formaty i interfejsy. W tekście wymieniono też największe stojące przed bibliotekarzami wyzwania dotyczące zakupu e-książek, tj. wysokie ceny, zabezpieczenia DRM czy złożoność oferowanych modeli

⁴⁸ ESTES M.S.: *Nośniki pamięci flash: nowy format, stare problemy*. „The Serials Librarian” Vol. 61, nr 2 (2011), s. 267–274. BABIN 2012/2/61.

⁴⁹ ANDERSON R.: *Bibliotekarze i wydawcy w oku cyklonu migracji na format cyfrowy*. „Information Services & Use” Vol. 29 (2009), nr 4, s. 133–141. BABIN 2010/3/159.

⁵⁰ KNOLLOVÁ S.: *Zagraniczne książki elektroniczne w Czechach: dlaczego i jak je można kupić, na przykładzie Biblioteki Narodowej Czech*. „Čtenář” R. 65, č. 4 (2013), s. 123–126. BABIN 2013/3/78.

⁵¹ VASILEIOU M., HARTLEY R., ROWLEY J.: *Dobór e-książek z punktu widzenia bibliotek akademickich*. „Online Information Review” Vol. 36, nr 1 (2012), s. 21–39. BABIN 2012/1/21.

zakupu i różnorodność licencji⁵². Poczynione w trakcie badania 3 projektów realizowanych w bibliotekach naukowych we Włoszech (politechnika w Mediolanie, Uniwersytet w Bolonii, Katolicki Uniwersytet Najświętszego Serca w Piacenza) obserwacje pod kątem problemów i oczekiwań bibliotekarzy były w zasadzie analogiczne do omówionych w tekście o bibliotekach brytyjskich⁵³.

Z kolei celem badań prowadzonych w Central Michigan University było sprawdzenie, czy przyjęta przez bibliotekę polityka gromadzenia książek elektronicznych pod kątem studentów studiujących zdalnie jest słuszna. Okazało się, że widać znaczący wzrost wykorzystania książek elektronicznych przez tę grupę studentów⁵⁴. Natomiast analizy dokonane w Bibliotece Uniwersytetu Adelphi miały na celu sprawdzenie, czy oferowane przez dostawców pakiety e-książek odpowiadają profilowi gromadzenia zbiorów tej biblioteki. Porównania dokonane zostały na księgozbiorze z dziedzin biznesu i pielęgniarstwa⁵⁵.

W omawianym dziale znalazł się także tekst, w którym próbowano wyjaśnić, dlaczego czytelnicy mogą zainteresować się książką elektroniczną i co spowoduje jej akceptację w tej grupie⁵⁶.

„010 Informacja naukowa i dokumentacja (technika i metodyka)”

W tym dziale znalazł się tekst, w którym porównano dwa czytniki e-książek dostępne na rynku w 2008 roku⁵⁷, oraz artykuł przedstawiający możliwości odczytu książek elektronicznych na telefonach komórkowych, z wykorzystaniem trzech formatów (podano ich wady i zalety). Wskazano, że oferta biblioteczna powinna być rozszerzona o publikacje możliwe do

⁵² Ibidem.

⁵³ PERRONE A.: *Kształtowanie zbiorów książek elektronicznych we Włoszech: studium przypadku*. „IFLA Journal” Vol. 35, nr 4 (2009), s. 305–312. BABIN 2010/2/93.

⁵⁴ CASEY A.M.: *Czy studenci uczący się poza uczelnią korzystają z e-książek?* „Journal of Library Administration” Vol. 48, nr 3–4 (2008), s. 455–466. BABIN 2009/1/27.

⁵⁵ POMERANTZ S.: *Dostępność e-książek: przykład biznesu i pielęgniarstwa*. „Collection Building” Vol. 29, nr 1 (2010), s. 11–14. BABIN 2010/1/24.

⁵⁶ SOTTONG S.: *Zawodne e-książki: czy mogą w końcu liczyć na dużą oglądalność?* „American Library” Vol. 39, nr 5 (2008), s. 44–48. BABIN 2008/3/197.

⁵⁷ HASTINGS J.: *Wiedza techniczna: porównanie Kindle i iLiad, czyli dobry, zły i atrakcyjny (na swój sposób) wśród czytników e-książek*. „School Library Journal” Vol. 54, nr 2 (2008), s. 18–19. BABIN 2009/1/38.

odczytania na telefonach komórkowych, co pozwoli dotrzeć do studentów uczących się zdalnie i grup zmarginalizowanych⁵⁸.

Bardzo ciekawy tekst w tym dziale dotyczył wykorzystywania mediów cyfrowych i ich wartości edukacyjnych w grupie dzieci najmłodszych. Zwrócono uwagę, że nie wszystkie publikacje udostępniane dzieciom spełniają swój cel, a dołączane do publikacji dodatki utrudniają zrozumienie treści. Aby media cyfrowe odgrywały ważną rolę w edukacji, muszą być poprawnie przygotowane: być łatwe w obsłudze i interaktywne, opracowane z wykorzystaniem wiedzy o codziennych doświadczeniach dzieci, powinny też zachęcać małych czytelników do własnej twórczości. Zauważono także potrzeby 55% rodziców, którzy sygnalizują, że chętnie wykorzystywaliby rady ekspertów dotyczące wyboru mediów dla dzieci. Według autorów artykułu, konieczne jest stosowanie zaleceń Amerykańskiego Stowarzyszenia Pediatrów: dzieci do 2. roku życia w ogóle nie powinny siedzieć przed ekranami urządzeń elektronicznych, a starsze nie dłużej niż 2 godziny dziennie. W podsumowaniu stwierdzono, że media cyfrowe powinny być tylko uzupełnieniem innych zasobów wykorzystywanych w edukacji⁵⁹.

„011 Informacja naukowa i dokumentacja (w poszczególnych krajach)”

Dwa teksty z tej grupy dotyczyły badań porównujących użyteczność książki elektronicznej i drukowanej. Badania opisane w obu artykułach przeprowadzono wśród uczniów. W pierwszym z nich porównywano czytanie książki w wersji na iPada i iPod'a w opcjach *read to me* oraz *read alone* do czytania tradycyjnego. Wykazano, że bardziej usatysfakcjonowane i zainteresowane dalszą lekturą były dzieci czytające publikacje w wersji elektronicznej. Z kolei dzieci, które czytały książki w formie tradycyjnej, zrobiły to szybciej⁶⁰. Postulat dalszej pracy nad poprawą komfortu czyta-

⁵⁸ JENSEN R.B.: *Optymalizacja treści bibliotecznych na potrzeby telefonów komórkowych*. „Library Hi Tech News” Vol. 27, nr 2 (2010), s. 6–9. BABIN 2010/3/170.

⁵⁹ MURPHY P.A.: *Czy nie za wcześnie na technologie?: nowe dane na temat korzystania z technologii cyfrowych przez przedszkolaków*. „School Library Journal” July 1, 2014. Dostępny w World Wide Web: http://www.slj.com/2014/07/technology/too-soon-for-technology-the-latest-on-digital-use-by-preschoolers/#_. BABIN 2014/3/69.

⁶⁰ CHAUDHRY A.S.: *Stosunek uczniów do e-książek: badanie nastawienia dzieci wobec czytania w szkole podstawowej w Kuwejcie*. „The Electronic Library” Vol. 32, nr 4 (2014), s. 458–472. BABIN 2014/4/125.

nia książki elektronicznej wysunięto na podstawie badań przeprowadzonych wśród uczniów 6 klasy. W przebiegu badania wykorzystano pięć tak samo sformatowanych krótkich (czterostronicowych) tekstów w obu wersjach: elektronicznej i tradycyjnej. Co ważne, dzieci były już zaznajomione z technologią informacyjną oraz nie miały wad wzroku. Wyniki badań wykazały, że lepiej zrozumiany przez uczniów był tekst w wersji tradycyjnej; choć uczniowie byli usatysfakcjonowani funkcjami e-książek i ich użytecznością, i tak preferowali formę tradycyjną publikacji⁶¹. Ostatni tekst w dziale dotyczył ustalenia strategii czytania książek elektronicznych przez studentów z Tajwanu. Okazało się, że badania pozwoliły na ustalenie trzech różnych strategii czytania pośród studentów z badanej grupy: „wykorzystanie wcześniejszych doświadczeń”, „zrozumienie i podejmowanie decyzji” oraz „autoregulacja i samokontrola”; wybrana przez studentów taktyka i wykorzystanie funkcji książki elektronicznej zależały od celu czytania⁶².

„009 Informacja naukowa i dokumentacja (opracowania ogólne)”

W artykułach przyporządkowanych do tego działu omówiono historię książki elektronicznej. Opracowano także nową jej definicję, opierając się na lingwistycznej analizie definicji dostępnych w literaturze, oraz wskazano powtarzające się w nich elementy⁶³. Opisano badania dotyczące ograniczeń, jakie występują w trakcie korzystania z cyfrowych wersji *online* książek znajdujących się w domenie publicznej. Po przeprowadzeniu badań 100 książek wydanych w Nowej Zelandii przed 1890 rokiem i 6 repozytoriów okazało się, że tylko 50 tytułów zostało wprowadzonych do zasobów tych repozytoriów. Trzy tytuły udostępniane były bez ograniczeń, a aż 24 podlegały ograniczeniom w dostępie. Podano także najbardziej i najmniej restrykcyjne repozytoria spośród badanych, ponadto ustalono, że część serwisów pobiera opłaty za kopiowanie i pobieranie wolnych utworów. Zabezpieczanie cyfro-

⁶¹ JEONG H.: *Porównanie wpływu książek elektronicznych i drukowanych na rozumienie tekstu, zmęczenie oczu i odbiór użyteczności*. „The Electronic Library” Vol. 30, nr 3 (2012), s. 390–408. BABIN 2012/3/108.

⁶² CHANLIN L.-J.: *Strategia czytania i potrzeby dotyczące funkcji książek elektronicznych*. „The Electronic Library” Vol. 31, nr 3 (2013), s. 329–344. BABIN 2013/4/125.

⁶³ ROWLEY J.: *Rozszerzanie definicji „e-książki”*. „Library Hi Tech” Vol. 26, nr 3 (2008), s. 355–368. BABIN 2009/1/33.

wych wersji dostępnych w domenie publicznej dzieł w większości przypadków spowodowane było złą oceną stanu prawnego⁶⁴.

„014 Katalogi. Katalogowanie”

Z gromadzeniem książki elektronicznej związany jest problem pozyskiwania opisów bibliograficznych od dostawców. We włączonych do tego działu tekstach omówiono między innymi politykę opracowywania e-książek w bibliotece Uniwersytetu w Hudson⁶⁵ oraz projekt Biblioteki Auraria Uniwersytetu Kolorado polegający na umieszczeniu opisów książek elektronicznych pochodzących ze zdigitalizowanego i z udostępnionego bezpłatnie zasobu bibliotek Uniwersytetu w Michigan w katalogu biblioteki w Kolorado. Choć wymagało to konwersji na format MARC często niskiej jakości metadanych, bibliotekarze wyszli z założenia, że lepiej udostępnić opisy niepełne niż w ogóle ich nie udostępniać⁶⁶.

„002 Bibliotekarstwo (opracowania ogólne)”

W artykule z tego działu zwrócono uwagę, że książka elektroniczna wpłynie na zmianę rzeczywistości: zaczną powstawać nowe zawody związane z e-książką, sposoby jej czytania, uczenia się, zmieni się także sposób działania bibliotek i samo bibliotekarstwo⁶⁷.

⁶⁴ CLARK A., CHAWNER B.: *Ogradzanie domeny publicznej: ograniczenia wobec książek z domeny publicznej w środowisku cyfrowym*. „First Monday” Vol. 19, nr 6 (2014). Dostępny w World Wide Web: <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/4975/4089>. BABIN 2014/2/44.

⁶⁵ WU A.: *Masowe zarządzanie rekordami katalogowymi książek elektronicznych: podejścia, wyzwania i rozwiązania*. „Library Resources & Technical Services” Vol. 54, nr 3 (2010), s. 164–174. BABIN 2010/4/255.

⁶⁶ BEALL J.: *Darmowe książki: włączenie skróconych rekordów MARC książek oferowanych na zasadach otwartego dostępu do katalogu biblioteki uniwersyteckiej*. „Cataloging And Classification Quarterly” Vol. 47, nr 5 (2009), s. 452–463. BABIN 2010/1/49.

⁶⁷ LEONOV V.P.: „Czarny kwadrat” i mobilna biblioteka – doświadczenia z odczytywania znaczeń. „Bibliotekovedenie” 2011, nr 2, s. 36–42. BABIN 2012/1/2.

„003 Bibliotekarstwo (organizacja i zarządzanie; technika i metodyka ogólnie)”

Tekst przyporządkowany do tego działu dotyczy akcji dostarczania książek elektronicznych podróżnym oraz prowadzonych przez placówki biblioteczne na lotniskach promocji usług mobilnych. W ramach tych działań biblioteki oferują na lotniskach dostęp do miejsc, w których podróżni mogą połączyć się ze stroną internetową i korzystać bądź z materiałów z domeny publicznej (na przykład w ramach Projektu Gutenberg), bądź – w przypadku czytelników posiadających kartę biblioteczną – z tytułów komercyjnych. Niekiedy obok książek tradycyjnych oferowane są na przykład tablety z nagranymi materiałami elektronicznymi⁶⁸.

„007 Czytelnictwo”

W artykule włączonym do tego działu przedstawiono wyniki prowadzonego w Holandii projektu „Amsterdam E-Boekstand”, mającego na celu zanalizowanie, w jakich kontekstach czytelnicy preferują tradycyjną książkę, a w jakich książkę elektroniczną. Badania prowadzono w dwóch fazach. Pierwsza dotyczyła zaawansowanych czytelników. Byli to użytkownicy, którzy przez 2 miesiące w swojej pracy mieli wykorzystywać tylko dokumenty w wersji PDF na czytniku z ekranem z e-papieru. Druga grupa badanych to studenci, którzy czytali ten sam podręcznik w wersji drukowanej, w wersji PDF na laptopie oraz w wersji na czytnik z e-papierem. Testy wykazały, że do czytania długich tekstów lepiej nadaje się książka tradycyjna. Publikacje elektroniczne są bardziej przydatne, gdy konieczne jest szybkie przeszukiwanie i gromadzenie informacji. Stwierdzono także, że aby polepszyć jakość odbioru e-książek, powinny cechować się one większą modularnością i rozwijanymi opcjami upodabniającymi książki elektroniczne do książek tradycyjnych⁶⁹.

⁶⁸ Ian CHANT: *Biblioteki współpracują z lokalnymi lotniskami*. „Library Journal” 26 lipca 2013, il. [dostęp 29 lipca 2013]. Dostępny w World Wide Web: lj.libraryjournal.com/2013/07/marketing/libraries-partner-with-local-airports/. BABIN 2013/3/71.

⁶⁹ STOOPE J., KREUTZER P., KIRCZ J.: *Czytanie i uczenie się z ekranu i materiałów drukowanych: badanie zmian nawyków: część 1. – czytanie długich, naładowanych informacjami tekstów*. „New Library World” Vol. 114, nr 7/8 (2013), s. 284–300, tab., bibliogr. 32 poz. [dostęp 18 lipca 2013]. Dostępny (dla subskrybentów) w: emeraldinsight.com. BABIN 2013/3/77.

„012 Informacyjna działalność biblioteki”

Zamieszczony w tym dziale tekst stanowi opis badań, podczas których sprawdzono, jaki rodzaj usług bibliotecznych w powiązaniu z serwisami sieciowymi (media społecznościowe, tekstowe, dostarczane przez nauczycieli, serwisy sieciowe uczelni, inne) w czasie dwóch lat uzyskał akceptację studentów Karlsruher Institut für Technologie. Okazało się, że największym zainteresowaniem studentów cieszą się elektroniczne teksty oraz pozauczelniane serwisy informacyjne. Z kolei spada zainteresowanie źródłami drukowanymi oraz katalogami bibliotecznymi, a także tradycyjnymi serwisami e-learningowymi, których rozwijanie zostało przez autorów artykułu zakwestionowane. Zalecono, aby biblioteki koncentrowały się na gromadzeniu materiałów wykorzystywanych przez wykładowców⁷⁰.

Przeprowadzona analiza rekordów rejestrowanych w bazach BABIN wykazała, że w badanym okresie zaobserwowano dość duże zainteresowanie publikacjami elektronicznymi w literaturze. Jest to także temat ważny dla bibliotekarzy Biblioteki Narodowej, którzy dokonują selekcji tekstów do wykorzystywanej w badaniu bazy. Należy jednak zauważyć, że w stosunku do lat poprzednich autorzy zwrócili większą uwagę na udostępnianie i użytkowanie e-książek przez czytelników. I choć książki elektroniczne są już obecne w bibliotekach, nadal nie ustalono najwygodniejszego modelu ich zakupu do zbiorów.

⁷⁰ GROSCH M.: *Usługi bibliotek w środowisku mediów z perspektywy studentów*. „New Library World” Vol. 113, nr 9/10 (2012), s. 474–490. BABIN 2012/4/140.